

LUCEAFAARUL

SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● ANUL X — Nr. 11 (255) Simbătă 18 MARTIE 1967 — 8 PAGINI, 1 LEU

1907 ȘI LITERATURA POPULARĂ

Era pe la începutul lui martie 1907, după o iarnă grea, în care gerul mușcase cu dușmănie din fețele pământii ale țărănilor români, ajunși în grea cumpănă. Foamea își întinsese aripa-i neagră peste milioane de români. Nici o nădejde, de nicăieri, nu cuteza să se strecoare în umilința bordeielor. Numai bătrina doină le alina, din cînd în cînd, suflutele:

„Vine iarna viscoasă / Eu cînt doina-nchis în casă / De-mi mai mîngîi zilele, / Zilele și nopțile. (...) / Doina zic, doina suspin, / Tot cu doină mă mai în. / Doina cînt, doina șoptesc, / Tot cu doina vie-țuiesc.”

Această creație a românului cîntecului cîntecelor, fără seamăn în lume, adună în ea dorurile și nădejdele încercatului nostru popor. Doina trezea răscolitoare stări sufletești și-n inimile celor care, la 1907 ridică împotriva împilării, cereau echitate socială. Poporul nostru, înzestrat cu minunatul dar al creației artistice, a știut, de-a lungul veacurilor, peste care au trecut urgii nenumărate, să făurească numeroase stihuri, în care se cuprind atât aleanurile sale, cât și zguduitorul realității sociale. Și una dintre dramele care s-a perpetuat în secole o constituie, fără îndoială, starea de cumpănă înjosită și mizerie în care se zbateau milioane de țărani.

„Frunză verde foi uscate, / În Moldova nu-i dreptate, / Foc și pară-n lung și-n lat, / Pentru cine blăstămat, / Cu cei mari prieteni, / Cu cei mici țărani, / S' sărăciți / Și prăpădiți, / Tare mi-sărac lipit, / Fără casă, / Fără masă, / Nici pămînt de dobitoace, / Mă mir, Doamne, ce m-oi face!”

O situație similară înțelmin și-n ținuturile românești de peste munți:

„Cîtu-i ziua cea de vară, / De din zori și pînă-n sară, / Trag la lucru ca ș-o vită / Să-mi câștig mîlai și pită (...) / N-am săcure, n-am nici coasă, / Numai sufletul în oasă, / Că domni luatu-le-au / Și n-am ce să le mai dau”.

Printre numeroasele poezii populare culese de G. Dem. Teodorescu, la sfîrșitul secolului trecut,

se află și aceste versuri în care poporul a sintetizat întregul său amar:

„Birul greu, podveada grea, / Vai de muncuța mea / Unde merg și orice fac / Eu de ciocoi nu mai scap” sau: „Bate-i, Doamne, pe ciocoi / Cum ne bat și ei pe noi. / Cînd ciocoiul e-n putere, / Ne strivește în picere, / Ne înjuga ca pe boi / Și ne tunde ca pe oi.”

Ciinosenia ciocoiului mai reiese și din faptul că după ce l-a sărăcit pe țaran, el nu voiește nici măcar să-l împrumute, în contul muncii pe care o va presta țaranul, cu viri și îndesat, pentru a ieși din iarna grea:

„Oleoleo, ciocoi spurcat, / Cînd eram cu mîndra-n sat, / Ceream bani pentru iarnă, / Să-ți fac la secerat, / Eu ceream bani pentru muncă / Și tu mă puneai pe fugă, / Eu ceream pentru-mprumut, / Tu te-ai pus și m-ai bătut!”

Ciocoiul este asemuit de poetul popular cu un pîrjol care pustiește totul, — pînă și florile și iarba cîmpurilor:

„Căci ciocoiu-nveninat, / Unde prinde tot stîrpește, / Floare, iarba nu mai crește.”

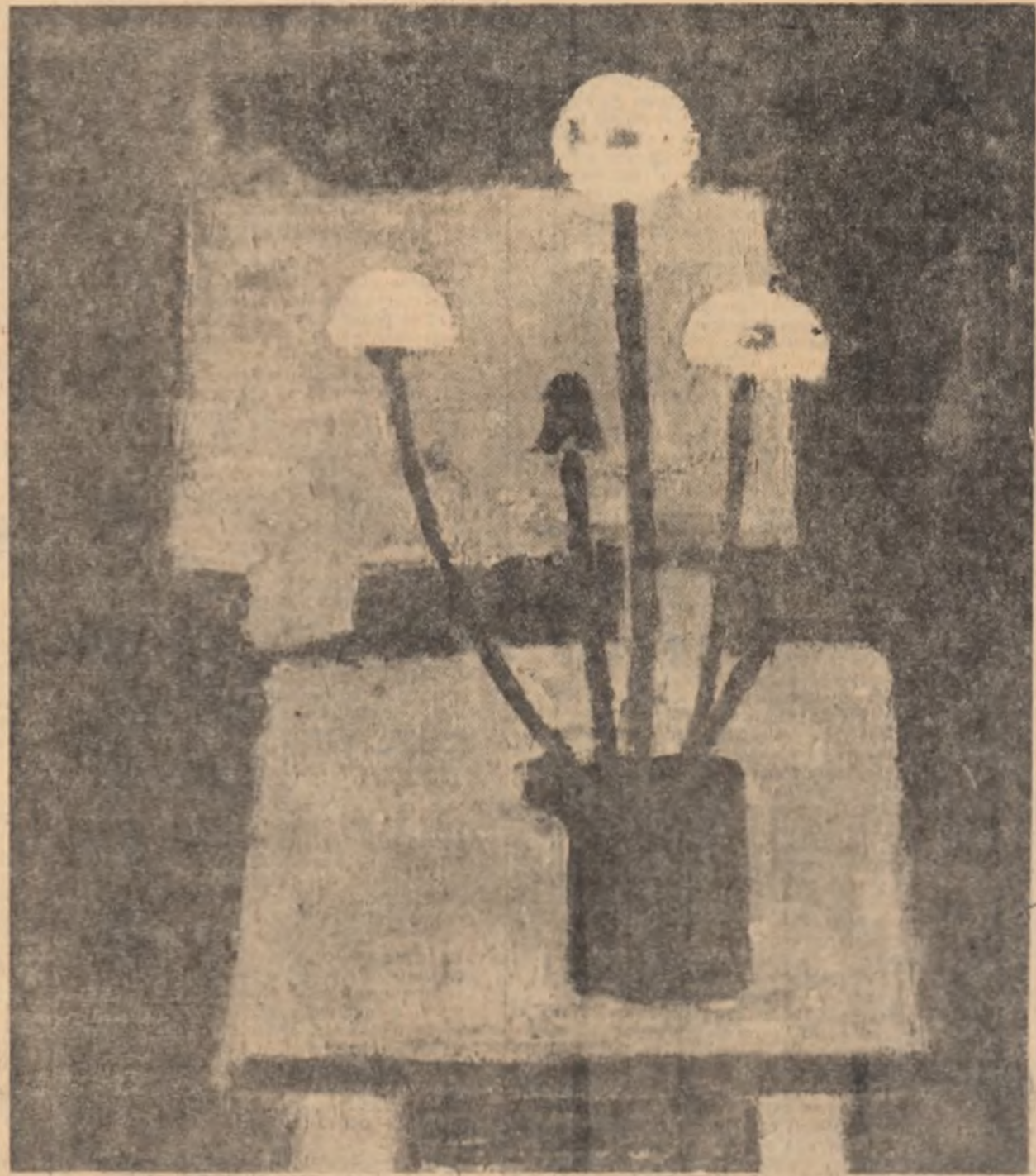
De aceea, ura celor năpăstuiți împotriva ciocoiului — care reprezenta clasele exploatatoare — nu are margini. În versurile populare culese de Alecsandri, Eminescu, ca și în cele adunate de harnicii noștri folcloriști de la sfîrșitul veacului trecut și începutul secolului nostru, printre care se numără și Tudor Pamfile, din care cităm mai jos, nu lipsesc stihuri aspre, ca:

„Oleoleo, ciocoi, ciocoi / De te-ay prinde la zăvoi, / Cu măcuca să te moie, / De piele să te despocezi”

Aceiași ură împotriva exploatareii o înțelmin și în Poeziile populare române, culese de G. Dem. Teodorescu. Țăranul se uită cu jale la plugurile care ară, în vreme ce plugul său zace întelenit. El își exprimă nădejdea că în curînd va umbra și plugul său, dar, spre deosebire de anii trecuți — țăranul năpăstuit însă cu o conștiință mai ridicată — vrea:

„Să trag brazda dracului / La usa spurcatului; / O brăzdăuță d-ale sfînte / Să-ți arunc un semănat / Cu (...)

(Continuare în pag. 2-a)

GRIGORE VASILE: „Scavine”

distinguo

Ghiocei

Ne bucurăm poate de o primăvară mincinoasă; dar ne bucurăm. Sîntem mai înalți sub seninul cerului baltă dintr-odată și mai puternici între zări fără hotar. Inima omului are naivități vegetale. Numai mugurii de liliac, ușor de amăgii, dau buzna în virtul crengilor și ghioceii prin păduri ies imprudent de sub frunzele uscate de astă-toamnă; și cite o zi de ger înfriziat se înfîmplează să-i carbonizeze fără milă. Dar poate că nu va fi chiar așa.

Cu același sentiment de zări care se desfac și de înfloriri care se grăbesc, privim de multă vreme aventura tinerilor poeți necunoscuți. Unii, chemați de o primăvară a lor, ajung să se și tipărească; alții încearcă sensibilitatea cite unui critic prin poezie. Mulți însă dintre cîți trezesc speranțe nu le susțin decît cu debutul. Cine a putut perinda în viață citeva generații de poeți, cunoaște bine amărăciunea acestei frustrări.

Și totuși numele nou adus de vreo publicație sau de poștas ne umple mereu inima de posibilitatea unei primeniri poetice. De altfel, numai așa am cules cîndva din cutia de scrisori și nume neînșelătoare: Constantin Tonescu, Geo Dumitrescu, Ștefan Aug. Doinaș și altele, pe care le-am pus alături, în aceeași revistă, de Argeș, Blaga, Voiculescu și Philippide. Ceea ce îi va fi făcînd pe tinerii de azi, încă necunoscuți, să ne mai expedieze poștal versurile lor, îi privește. Fapt este că pe doi dintre aceștia îi scoatem la fereastră rubricii noastre.

Unul este Pachia Ion Tatomirescu, despre care nu știm decît că scrie din Fratostita-Filiaș. E desigur un „ghiocei”, nu pentru că n-am mai auzit de numele lui, ci fiindcă se aruncă în discursul liric fără reținere, încredințindu-se asocierii libere a cuvintelor și unei inspirații despletite. Într-un lung poem de versuri tot lungi, deși intitulat Destinații confidențiale, aria lirică e planetară, o asociație metafizică sare de la o paralelă a globului la alta și pînă la urmă aflăm că ne vorbește un glas îmbătat de el însuși, de lingă „o poartă de uraniu scurs din pletele crunte ale dacilor”. Vorbește deci un pui de dac, în a cărui minte saltul spațial de la „pungini...” care își bat clopotele pieptului” și „au arpile îngreunate de țurțuri” la „vineturile toride” și la „crocodili...” din văile Nilului, ca și saltul temporal de la „pasărea Arheopterix (care) cîntă pe năvălia secolului” la „alba noapte a Troiei”, de aci la „scheletele din Hiroșima, din Vietnam” și apoi la boala contemporană a tuturor continentelor, par chiar legea propulsorie a unei inspirații deocamdată amețită și amețitoare.

Dar se aude cînd și cînd accente puternice și unele somajii ale istoriei, care încordează auzul cititorului: „De ce rupeți lichenii cenușii de pe uluci? / Nu vă dați seama nici în această ultimă instanță a crimei! / De sugrumarea ultimului timp vegetal de manifestare? / Pentru ce mai zvirliți cu măciucile-n cruci, în voi înșivă? / De ce s-a-nclăcit șarpele pe bastonul lui Asclepios? / Pentru o se naște astfel tragedia cea mai frumoasă! / Ce-a oferit-o Olimpului, risipindu-și propriile-i fulgere, / În rana adîncă a unui timp ce nu se născuse încă! / Ce au avut greierii la marginea cîntecului / De și-au ros viorile, de și-au aruncat inimile pe lună? / Priviți-i cum cîntă prin șanțuri din lire de iarbă!” sau: „Pentru ce-și vîntură Australia țărînă-n chelie, / Cînd n-are multe ciocirli și-i sug puii de cangur la piept? / Unde-i medicul Europei? / S-a inflamat pojarul sub ochi! / Americile suferă grav de diachi în zodia cancerului negru, / Copiii amazonei — cășă-pitori centauri — sug sinii arborilor; / Cu cergi din Sahara degerații înfașă tîlpile goale, de ceară, / Le-nfășură bine cu funii de fum tăiate din fevile carabinelor, / Pînă cîntă cocorii pe pavilionalele pădurii ultima simfonie absurdă; / De ce visează femeile, fetele, cu luna pînă-ntr-o sină?”

Imaginea arbitrară, dar uneori și revelatoare, rotația timpilor și a

VLADIMIR STREINU

(Continuare în pag. a 7-a)

Scurtă introducere la Stéphane Mallarmé

de AL. PHILIPPIDE

Născut la 18 martie 1842 în Paris, unde tatăl său era funcționar administrativ, Stéphane Mallarmé a fost, în viața de toate zilele, un modest profesor de engleză pe la școli provinciale, pînă cînd, în 1873, obține o catedră la un liceu din Paris. Nu se poate închipui o existență mai obișnuită în ce privește evenimentele exterioare. Cît a fost în viață, Mallarmé, pe care gîndirea sa poetică și expresia acestei gîndiri, deosebită de tot ce se produsese în poezie pînă la dînsul, îl făceau cu totul de neînțeles, nu numai față de publicul cetitor dar chiar față de cei mai mulți cîntre scriitorii și criticii vremii, n-a izbutit să publice, pe cheltuiala lui de profesor sărac, decît mici plachete, în tiraje mărunte. Abia în 1897 își strînge, într-un volum intitulat *Divagații*, meditațiile lui despre poezie și despre artă, iar în 1898, anul morții, are gata prima culegere completă a poeziilor sale, care apare postum, în anul următor.

Cu prilejul unei anchete literare făcută de Jules Huret în 1891, Mallarmé a expus cu claritate și concizie, dar cu tonul foarte personal al stilului său, procedeul principal al artei sale poetice: „A numi un lucru înseamnă a suprima trei sferturi din plăcerea poemului, care e făcută din ghicire treptată: să-l sugerezi, acesta e visul. Simbolul îl constituie perfectă întrebuintare a acestui mister: să evoci înțelul cu înțelul un obiect ca să arăți o stare de suflet, sau, invers, să alegi un obiect și să desprînzî din el o stare de suflet printr-un sir de descifrări”. (Mallarmé, *Oeuvres complètes*, Bibl. de la Pléiade, p. 989). Într-o *Divagație* intitulată *Criza a versului*, Mallarmé afirmă că prin acest procedeu al suggerării, al numirii indirecte, obiectul sugerat se dezindividualizează și capătă astfel o valoare generală, mult mai apăsătoare și se imprimă în memoria și în sensibilitatea cititorului de cît particularul, care se pierde în multimea asemănarilor și a identităților: „Spun: o floare! și din uitarea în care vocea mea scundă orice contur, altceva decît decît corolele știute, muzical se înalță, idee însăși și suavă, floarea care lipsește din orice buchet”. Asadar, ceiace apare ca rezultat al acestei operații mintale este generalitatea sugestivă: „La ce bun miracolul de-a transpune un fapt de natură, în aproape dispariția sa vibratoare urmînd jocul cuvîntului, dacă nu pentru ca să se desprîndă din el, fără slînjirena unei proxime sau concrete chemări, no-

țiunea pură”. Cum se poate ajunge la acest rezultat? Mallarmé, cu aceeași precizie a imprecisului care îi este proprie, indică, și aici, procedeul: „Versul, care din mai multe vocabule reface un cuvînt total, nou, străin limbii și avînd parcă o funcție de descintec, desăvîrșește această izolare a cuvîntului; tăgăduind cu un gest suveran hazardul care-a mai rămas în termenii, în ciuda repetatei călîri ca sens și sonoritate, și oferindu-ți surpriza de-a nu mai fi auzit niciodată un asemenea crîmpei de elocuție; iar în același timp amintirea obiectului numit plutește într-o nouă atmosferă”. (Ibid. p. 989). Versul, deci, constituie, trebuie să constituie, ca să poată căpăta valoarea sa supremă, un cuvînt nou, în întregime inventat de poet. Nu-i de mirare că, urmîndu-și cu consecvență și întransigență principiile acestea aspre, Mallarmé a scris atît de puțin, abea vreo șaiszeci de poezii, dintre care trebuie notat că numai vreo treizeci dau impresia (foarte adîncă și nestersă) că în ele poetul și-a dus pînă la capăt metoda sa implacabilă. Pentru aceasta omul a sacrificat glorie, stare materială bună, considerație publică. Contemporanii spun despre el că era un vorbitor admirabil, un causer încomparabil, care ar fi putut, dacă ar fi vrut, să-și câștige renume și bani, cu conferințe și folioane. Mallarmé de testa însă tot ce se poate face cu ușurință și spontan, amintirea strălucit, nu și-a notat niciodată improvizările, acele jocuri de idei și de imagini cu care și-a fermecat musafirii, timp de douăzeci de ani, o dată pe săptămînă, la el acasă, în rue de Rome. Poezia pentru el era altceva decît improvizare ușoară, era o facere a lumii începută din nou cu fiecare vers. Și această facere nu se săvîrșea în răstimpul biblic ci de-a lungul multor ani, de-a-lungul unei vieți întregi.

Existența acestui om mi-a evocat întotdeauna un titlu din Balzac: *La recherche de l'absolu*. Mallarmé a fost un căutător de absolut. Destinul lui a fost să propună viitorului citeva splendide enigme poetice și să rămînă, printre ceea ce s-a silit să dea dacă nu întotdeauna prin ce a dat, ca un exemplu durabil de înaltă viață spirituală. Faima lui Mallarmé, în ciuda multelor editii ale poeziilor lui, a publicării în Bibliothèque de la Pléiade a unui masiv volum de

(Continuare în pag. a 7-a)

IN PAG. 6

UVERTURĂ LA ARTA VIITORULUI

BRÂNCUȘI

De vorbă cu profesorul universitar

C. C. Giurescu

O discuție fără introducere. Interlocutorul nostru tocmai terminase orele de consultații cu studenții domniei sale.

Rep. Ca cititor am remarcat în ultima vreme unele preocupări noi care stau în atenția istoricilor noștri. Domenii mai puțin abordate din istoria patriei noastre fac obiectul unui studiu atent și competent al oamenilor de specialitate. Cred că se pot distinge în acest sens citeva idei de bază, citeva linii esențiale, citeva puncte de reper în cercetare, care stau la baza muncii de defrișare a materialului documentar oferit de istoria patriei...

C. C. Giurescu — Relev ca un fapt esențial al istoriografiei din ultimii ani tendința ei de a reda evenimentele istorice așa cum au fost, fără idei preconcepționale, fără exagerări sau deformări. Sint sigur că istoricii țării, tineri și bătrîni, au acordat toată atenția cuvintelor rostite de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, care, cu prilejul aniversării a 45 de ani de la întemeierea Partidului, a spus: „Istoria trebuie să prezinte întregul proces al luptei revoluționare în complexitatea sa, să pornească de la analiza științifică a realității sociale, să infățișeze faptele nu după dorințele subiective ale

oamenilor, nu după nevoi politice de moment, după criteriile de conjunctură, ci așa cum s-au petrecut ele, corespunzător adevărului vieții”. A reda faptele așa cum au fost înseamnă a sluji nu numai știința istorică, dar și interesele superioare ale țării.

De aceea se impune o grijă deosebită, o verificare minuțioasă, înainte de a se formula teorii sau ipoteze noi. Dau un singur exemplu: În „Contemporanul” de vineri 3 martie am citit cu surprindere un articol intitulat: „O nouă optică despre cultura românească medievală” în care se afirmă că „principalii termeni din nomenclatura medievală a obștei românești” derivă nu „din latina vulgară... transformată după caderea Imperiului în limbi romanice”, ci „din limba latină medievală” sau „de cancelarie”. Aceiași lucru și în ce privește terminologia românească privitoare la feudalism; „și aceasta derivă, în termenii ei esențiali, tot din latina medievală de cancelarie.

Interviu realizat de GRIGORE ARBORE

(Continuare în pag. 2-a)

Hotărâtoare, deci, în formația viltoroasă critică sunt numai sforțările sale lucide, dirijate cu o disciplină uimitoare în a adolescent, ci și contactul permanent, prin familie, înaintea așezării prin tatăl său, cu spiritualitatea autohtonă. Datele consemnate în jurnalul său sînt edificatoare pentru a conchide că sufletul elevului, vrăjit de Shakespeare, de clasicii germani în care găsește „atît de multe acorduri” cu el de filozofie, declarată „divină”, vibra permanent la amintirea patriei, a locurilor copilăriei și a comorilor spirituale ale poporului. Deși nu avea înclinări deosebite pentru dans, adolescentul Maioreșcu învăță, de pildă, cu o plăcere aproape nebună, jocul național românesc și zis și romanul. „Azi (6 febr. 1856 — n.n.) fură la noi niște români și niște fete germane și cu toții învățarm romanul, ce bine ar fi dacă s-ar lăți prin Viena, că chiar numele asta arată de unde e, și ar vedea prăpădiul de germani că au și românii gust” (ib. p. 30). Tînărul se reconfortează uneori cîntînd la flaut, în prezența cîte unui cunoscut, melodii populare românești de care e incredent că nici o muzică culesă „nu face inimii omului o împingîne ca un măr sau zis și cîntec popular și mai mult național popular trist” (ib. p. 58) sau cîtecui, cum aflăm dintr-o notă din febr. 1859, poeziile populare culese de Alexandru, principalul imbold în viltoroșirea sa cercetătoare, care au fost, probabil, dinamizate și în contactul preimpur (1857) cu opera lui Herder.

Interesul pentru realitățile naționale se traduce uneori în proiecte îndrăznețe, menite să orienteze țara pe calea progresului național. Semnificativă este, în acest sens, o scrisoare către compatriotul Iosif Cornea, trimisă de la Berlin la 8 noiembrie 1858, în care tînărul Maioreșcu răspunde la plîngerile acestuia despre încețarea din țară, „făcînd un apel entuziast la colaborarea tuturor „inimilor” pentru reorganizarea Principatelor, pentru fundarea Universității române, pentru întemeierea unei reviste care să concentreze activitatea literară și științifică” (cf. Soveja, op. cit., p. 135-136). Dorința lui este explicită: aceea de a semăna „idei” de a antrena spiritele într-o emulație intelectuală intensă și fertilă cu scopul ca națiunea să-și poată ocupa „un loc în mijlocul popoarelor de cultură ale Europei”. Criticul parcure acum, febril, o fază de pregătire multilaterală, necesară trecerii la aplicarea în practică a unor nobile gânduri patriotice, izvorite atît din contactul viu cu spiritualitatea tatălui său, cît și de pe urma propriilor sale cugetări, lucide și neîndurătoare asupra realităților naționale. O dovadă grăitoare o constituie planurile făcute în vremea studiilor la Theresianum din care se vor desprinde unele din preocupările sale de mai tîrziu, cum ar fi acelea privitoare la educație (vocația pedagogică a lui Maioreșcu este deosebit de realitate diferențiată), la cercetările filozofice și literare. Cu obișnuita lui tendință programatică, notează, în jurnal, la 31 ian. 1856, că în anul acesta o să înceapă colaborarea la „Gazeta Transilvaniei”; „materie am destul de multă pentru a scrie despre Educațiunea fetelor române — o filipică; apoi despre literatura noastră în starea de acum — lipsa de timp critic.” (Insemnări, I, p. 25-26). Ideea se va materializa, mai tîrziu. În studiul ca „O cercetare critică asupra poeziei române” și mai apoi „Contra direcției de astăzi în cultura română. Observări polemice”, hotărît lucru, fiul dascălului Ioan Maioreșcu — luptătorul de la 1848 — care, în 1851, la vîrstă de 11 ani, cînd pleca la Theresianum, le spunea colegilor, de la liceul din Brasov, „Le revidez în România unită”, se pregătea să joace un rol de prim rang în cultura națiunii române și să-și îmbogățească averea spirituală cu noi și cutăzătoare orizonturi.

III. Cercetarea raporturilor sale cu spiritul și lucrarea generației patruzecioptiste, pentru a-i determina apoi, cu mai mult respect pentru adevăr, locul în cultura noastră, implică, fără îndoială, multe dificultăți. Un lucru trebuie mai înțeles afirmat cu toată claritatea și mai ales cu atenție și poroșia lui reală să nu fie umflată arbitrar sau din rațiunea unor pasiuni mărunt care n-au ce căuta în cercetarea științifică. Ca om politic, Maioreșcu este un conservator care din teama de mișcări revoluționare și saliri bruște în dezvoltarea societății ațigăse o atitudine în care se îmbină prudența cu ostilitatea. Criticismul junimist, văzut de Eugen Lovinescu (T. Maioreșcu, I, 1940, p. 276) drept „opera colectivă a unei întregi generații de reacțiune ce urma generației revoluționare de la 1848”, folosește o stare generală de reacțiune față de anticipările revoluționare”, nu refuză, în complexitatea lui contradictorie, anumite idei liberale, de factură evoluționistă. Maioreșcu însuși nota că în discuțiile de la Junimea „predomina... un mod de judecată în care mai mult se angajează evoluționar, decît frantuzeste revoluționar” (Istoria contemporană a României, 1866-1900, Buc., 1925, p. 40-41). Această apropiere de evoluționismul englez se explică prin marea audiență acordată de junimismului în primul rînd de către lecturi istoriei civilizării în Anglia și la lui Buckle. „Cel care răspîndește gustul citirei unor vrăjtoare lui Buckle — scrie G. Panu — nu e d. Maioreșcu. D-sa nu numai că a făcut prelegeri populare pe tema ideilor învățatului englez, dar a făcut chiar un curs la Universitate asupra lucrărilor lui Buckle” (Amintiri de la „Junimea”, II, Buc., 1910, p. 147).

Existența în gîndirea maioreșciană, din prima fază de activitate, a unui anumit spirit liberal și democrat „care îl înfrudește — cum opinază Tudor Vianu — la un moment dat, Casa scoalelor, muntenești” (S. Cioculescu, V. Streinu, T. Vianu, Istoria literaturii române moderne, Casa scoalelor, 1944, p. 181) poate fi probată nu numai prin atitudinile sale față sau prin principiile umanitare laice sau prin expunerea în studiul „Contra școlii Barnutiu” (1858), ci și prin atle păreri cu o semnificație mai generală. „În niște „idei” dintr-un ciclu de „prelecțiuni populare” din cursul anului 1858, publicate de Lovinescu în volumul Antologia Ideologiei Junimiste (Casa scoalelor, 1942) îl vedem pe Maioreșcu vorbind ca un revoluționar, de necesitatea libertății individuale în societate, de egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor. „Secura revoluțiilor sociale apărute în timpurile moderne — spune — au scutit de abuzurile și aberațiile seculare unde nu puteau străbate razele binefăcătoare ale libertății” (p. 91). Așezat pe un teren de gîndire evident evoluționist, foarte apropiat de liberalismul lui

Kogălniceanu din Prefața la Litoalele Țării Moldovei („Țara noastră nu prin grabnice și zgometose schimbări se poate rădica. Reformele blînde și graduale, îmbunătățirile serioase, răspîndirea instrucției publice, respectarea dreptului tuturor claselor, îndreptarea moravurilor în familie, întărirea, statornicirea și respectarea puterii ocîrmitoare, ca organ al legii, aceste sînt singurele elemente de regenerație pentru noi. Orice schimbare altele sînt, orice năprasnicie, nu pot să ne fie decât fatale. Cînd revolțiile încep, civilizația încețază” — ed. 1852, p. V). Maioreșcu afirmă că „istoria ne învață că viața popoarelor față de viața indivizilor este o luptă și o reformă continuă. Să reformăm dar și noi neînțeleg, însă cu măsura și cu pătrîndere, ideea sa fiind aceea că „nimic nu este inutil în ceea ce poate lumina poporul” („Antologia... p. 92).

Atitudinile liberale, în sensul democrației patruzecioptiste, apar chiar în studiul „Contra școlii Barnutiu”, scotit, în general, o expresie tipică a conservatorismului maioreșcian. Principiul lui Simion Barnutiu, combătut cu o inegalabilă vervă polemică de Maioreșcu, era că „dreptul român de dreptul român”, adică reînnoirea „întocmai la starea română, de la care am pornit, fiindcă ea este cea mai perfectă și singura potrivită cu națiunea română” (Critice, III, Buc., 1893, p. 77). Criticul vine cu argumente istorice (ceea ce dreptul român este dreptul recomandat Barnutiu), demonstrînd cu o logică impecabilă că teoriile juridice ale acestuia, asemănătoare cu aberațiile filologilor ardeleni în domeniul limbii, nu sînt „de cît o țesătură de confuzii cronologice sau un sistem de anacronisme” (ib. p. 122). Aceasta nu-l împiedică să spună că animatorul „fracțiunii libere și independente” are „merite necontestate” dobîndite în anii 1848-1849 „pentru românii transilvăneni sub împrejurrările cele mai grele” (ib., p. 164).

Tipic conservator este Maioreșcu atunci cînd respinge părerea lui Barnutiu că „împărțirea proprietății fonciare de astăzi nu este dreaptă” de unde necesitatea legiferării unei reforme agrare prin aplicarea dreptului român la „agricultorii publici”. Speriat de ideea reformei, prezentă totuși mai mult implicat și doctrina lui Barnutiu, criticul afirmă că aceasta e „prea extraordinară și prea revoluționară” în fine, contrar concepției juridicilor ardeleni. Maioreșcu este pentru un principiu străin și un guvern constituțional și în cadrul monarhiei, anticipînd o atitudine care va fi consecventă în gîndirea sa politică ulterioară.

O cercetare animată de gîndul imparțialității nu poate refuza însă existința, în concepția maioreșciană, a unui spirit liberal, învalul; uneori din motive de prudență, în care gîndul, de fapt, o atitudine favorabilă însoțitor și progresului, conceput însă ca o lucrare strict rațională, cu așteptarea maximă pentru echilibrul în evoluția societății, adică pentru realizarea potrivirii între fond și formă pe calea evoluției. Organizarea statului, gîndeste criticul, nu se poate face după principiile dreptului român, ci potrivit spiritului modern. „Făcîndu-și pe portul român mai cult și mai activ — scrie în studiul amintit — dat-i prin scoli bune și prin o bună dezvoltare economică lumina și independența de caracter a adevăratului cetățean. Să apoi forma juridică, după care își va întocmi și relațiile sale publice și private, va veni de la sine și va fi acordată stării sale de cultură” (ib. p. 171), altminteri spus, fondul să fie ridicat la o „realitate simțită” care să se armonizeze apoi cu o formă corespunzătoare. România liberă, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de „metamorfizare parțială”. Entuziasmul criticului pare a nu fi pornit numai din simpatie pentru schimbările revoluționare în cultura noastră, ci și din dorința de a pune în discuție, în Transilvania și în Bucovina, constituie un an de cotitură în viața întregii națiuni, în domeniul limbii începîndu-se acum un proces de

I

Cocoșii dormind în curul gășilor. Vine un geamăt de frunze. Sfântul Gheorghe mîngîie balaurul mort, uitînd că sîngele se scurge-n flîntînă. Brazil se-ntorc de la nunta celui abea mai tîrziu cunoscut.

Herghelile s-au pierdut pe zare, după miresme de săbil. S-au mai arătat cîteva, la auz de vorbe străine și la chemare. Pînă și șerpii își trag lanțul ruginit prin pămînt. Priveliștile s-au orînduit după acoperșuri.

În mijlocul caselor, Dumnezeu doarme culcat pe cuțit. Fără să știe, trece prin urechile mișilor. Grinzile basmelor se-nsemnă cu-același cuțit. Mușetii de pomi însetați la ferestre. Mișună boturi prin iarbă, mergînd după stea...

Culcușul încă e cald. Urme de pași. Între rame, Mamele țes cîte-un brîu pentru vremea cînd vor cobori prin zăpadă. Pe masă a lăsat prețul de taină: să ni se pară mereu... Porțile s-au stropit cu stele, arătînd că nu este, după cum presimțise.

II

Fă trei fluieri cu totul de aur. Să se strîngă oștirile ierbil. Căpetenii să fie stejarii și să judece.

Cîntecul celui dintîi, cu mări și oceane. Cu legile străvezii ale peștilor care își mută înțutul și pașitea după plac și bunăvoințe.

Cîntecul celui de-al doilea, munții fără alegere. Pucioasă și smîrnă. Balanțe din cumpăna soarelui. Vîntul de Miazănoapte și vîntul de Miazăzi, la distanțe egale.

Cîntecul celui de-al treilea, gura pîrlului. Patima pietrelor. Sînul fetei nebune, vestită de rodul sălbatoc. Temelie rotundă a soarelui.

Însă acela nu vrea să asculte stejarii și se învrăjbiră, fiecare din fluierul său...

III

Într-o singură noapte. Cînd au căzut clopote de-a lungul plopiilor. Cînd stoluri așteptau să fie chemate lîngă pahare cu vin. Cînd pămîntul dormea în chenare. Cînd Hauricii își foloseau îndrăzneala de stele.

Și poate nici n-a fost noapte, ci numai seară. Cînd lampa se leagănă în dorul oglinzilor. Cînd Luna caută zimbrul s-o ducă pe munte în sus. Cînd vulpile respiră aproape și crinii se-nchid.

Și poate nici n-a fost seară, ci numai amiază. Cînd prafuri se-așează stelar în pupile. Cînd mor însetatele gize în roata de seare. Cînd strugurii stau beamelici, ca ochii profesilor spre cerul ce nu-i recunoaște.

Și poate nici n-a fost amiază, ci dimineață. Cînd în ierburî încep strămutări. Cînd pasărea se umilește cîntînd lîngă boabele surde. Cînd îngerii, paznici pădurilor, suflă pe frunzele toamnei.

Cum n-a fost noapte, poate n-a fost nici zi. A fost numai o mare încredere-n munți și-n cele două drumuri ce aveau să rămînă...

IV

Vino să îngenunchezi între ramele rease de cari. Ți s-a născut fiul și doarme prelung. Degete tulbură lumina ferestrelor rotunde. Cocorii își fac cuiburi în fluierul fără păcat.

Vino și împiedecă apa ce-o să-i cadă pe creștet. Sarea botuzului să se usuce-ntr-o gene. Dă la o parte frunza, lespedea ta. Închide ochiul-luceafăr din mijlocul frunții, să ne putem apropia.

Vino și mîngîie botul năzdrăvan, vestitorul. Floarea mărului iese pe creangă plină de lapte. Luna trece prin norii flămînzii. Citrele rumegă greierii de aur.

Vino și tulbură nările cînelui. Adulmecă poarta dintre salcîmii brațelor tale. Arată-te-n aburul blînd peste iesle. Măcar în larma de flori din ugerul plin.

Vino, flu s-a născut. Miei împietresc. Nu mai vor să repete destin. Dă la o parte aripa privighetorii, sau petala de trandafir. Nevasta așteaptă, cu fruncea pe lespedea casei.

V

Dumnezeu a căzut cu fața la pămînt. Trupul său, zăpadă plină la brîu. Aleargă o femeie și întreabă, dar totu-i pusîu, așa cum se arată un Dumnezeu.

Aburi în blidele buicilor mei. Florile se vestejesc de izvoarele fierțe, lîngă pline și sare. Și nici o femeie acasă. Destin de-a cerne zăpadă...

VI

Intunec, cit toate veacurile. Numai Amînul se face lumină și măr. Psalmul de secetă și-a lăsat brîul pe cer, preț pentru ploaie.

Dincolo și dincolo, mereu întunec. Unde să caut? Încotro să mă-ndrept? O, de-aș afla fața bradului! Dacă aș ști cînd a plîns șarpele-n iarbă și cînd a plîns puilul de cuc! Și dacă aș putea să păstrez roua, ca o sudoare de moarte a vîntului...

1. Pentru obținerea unor rezultate mai bune este necesară îmbunătățirea substanțială a nivelului moral al funcționarilor. Se impune organizarea sistematică și de durată a unor competiții de fotbal interservicii.

— Fotbal? — Nu mă întrepric că pierd firul.

2. Ceii mai valoroși cercetători să fie trimisi la specializare în străinătate.

Constantin Sodroc, doctor în psihologia muncii, spune așa: „Prin practicarea în timp a unei îndelungate activități are loc în ființa umană, proporțional cu durata, un fenomen de pusieroză. Adică delicatele transmisii și ruje ale spiritului acționează mai înăbușit, mai dificil. Sintem în prezența a ceea ce fiecare numește plictisul, acreala de propria meserie. Situația ar fi disperată dacă n-ar exista remedii oferite de acțiunile restabilirii. Unii apelează la euforia alcoolică, alții se pasionează de curse, de timbre, alții se lasă prinși de tensiunea jocurilor de noroc ș.a.m.d. Dar oricît de eficace ar fi „tulburarea” chemată instinctiv și temperamental, ea nu suferă comparație cu cea științific recomandată și dirijată.

În cazul OFIRAC-ului, modesta noastră opinie ar fi să se adopte pentru depășirea jocului de fotbal. Cercetătorii duc o muncă statică. Organismul claustrat mereu în camere simte o imperioasă nevoie de aer liber.

Practicarea fotbalului ar fi pentru el o traumă redresantă cu efect în amîndouă planurile existente. Fizic, organismul este supus la mobilitate extremă prin intermediul picioarelor. Ele, fiind opuse capului, contrabalansează solicitarea acestuia în procesul muncii. În general se obține un reviriment general. Psihic, foloasele sint incalculabile. Căci jocul de fotbal pentru cercetător nu constituie numai o simplă abatere relaxatoare, o acțiune antinevralgică de tipul celor obținute la curse, la jocurile de noroc, la consumarea băuturilor alcoolice. Prin esența sa el produce un fel de reabilitare spirituală, concomitent cu rafinarea, superioriz-

Carul fără sîrșit. Pentru că află fără sîrșit, află numai fărîme: oceane și mări, și cîmpii. Și vulturii ciocind în golul viorilor, pe cînd în arcuș se retrage pîrlul de unde-a venit.

Dați la o parte lebăda, să rămînă lacul curat. Carul în plauri începutul plutirilor. Mărturisesc uimirea plecării în unghiri de toamnă, și cercetez toate aripile, jicînd heruvimii.

Carul fără sîrșit. Urme sint pretutindeni. Porțile toate îmbie cu aromitoare canaturi. De mă opresc, ceasul se face pecete pe umăr și ar putea să treacă semn la urmași.

VII

Nu cumva l-ai văzut, nu l-ai cunoscut? Brazil îngenunche în fumul rășinilor. Paltini au răgușit în alai. Păsările ametele lîngue crengile. Făclile astrelor ard în miresme de mir. Soarele și Luna își împart pe dîndouă cununa încă fierbinte de frunte.

Aleargă pe cîmpuri o mamă atînsă de-o stea... Cei ce-au fost pază dorm sub cenușă albastră. Cerul se prinde acoperis, dar nu izbutește să fie. Marginea lumii ridică apele spre caravana deșertului. Și vine un capăt de cîntec, tăios ca o sabie.

Un lemn din pădure îmbrăcat în aur și-argint. Haina sa acoperă temelia cu ferigi și mure. Sceptrul său atinge planetele care se sperie.

Nu te speria, Floarea-soarelui: cocoșul de tablă începe să cînte. Vine un geamăt, parcă de cerb, parcă de stîncă izbită cu cornul.

Lemnul pădurii domnește. Frunzele pleacă, singur rămîne, și plînge amaric balada prin care trece o cometă, fără să poată ajunge cîndva. Soarele și Luna își împart pe dîndouă cununa...

Și venise în lume. Destin de neam cîntător. Galben curgea din gura delinilor, cum Luna se sparge. Și a răsărit un plop, să-i dea tremur aripilor și a răsărit un luceafăr, să-și aducă aminte de unde-a plecat. Și un șarpe citi balada.

Rîul — Zeu curgător prin statornicia pămîntului. Mînzul tremura priponit de o floare. Obiceul îndrăgostitilor. Se dă fiecărui nume, după cum pîtră din piatră se naște, sau suflet din suflet știe să fie și să rămînă.

Soarele printre albine albastre. Fără îngeri, cupola. Lovită pe margini de păsări, de cele ce se conving de singurul drum, cel în sus, cel plin la sîrșitul sufletului lor de păsări cîntătoare.

Sabia rușinea trecută prin must și ghicitori, cîinii pierduți sub ninsoare cerea somn mai adînc, drumul cerea tropot. Mînzul era legat de o floare. Ea venise în lume. Destin de neam cîntător. Și nu deosebea decît frunza de frunză, și neamul său de celălalt neam.

II

Odată pomînd, cine se mai poate opri? O, dacă ar exista o margine, dacă ar fi o linie dreaptă... Munții din via aveau iovesc plutirile. Munții de lîngă nori se răstoarnă prin aburul visului galben și verde.

Piscul rabdă copitele cailor, muntele rabdă peciaginea oilor, albă. Vîntul desprinde grija furtunii și o preface în trînzete; vulturii, păsări semeșe, nu știu să cînte, iar piscul nu poate să vadă. Cuibul de neam cîntător e totdeauna mai jos. Păsări fără de cîntec stau zadarnic pe cremeșca piscului...

Cîinele latră o dată. Cocoșii cîntă de trei ori. Coasa în iarbă. Pentru fiecare alt sîrșit, cum fiecare are alt început „Cineva, pe cerul amiezii numără stelele, Ziua fiind de-o flîntînă cu omul.

Cine izbucnește înafară de sine, începe să știe. Cine fluieră în cer. Cine iese la ger și la foamea de pradă a copcilor. Cine se pipăie și spune: aceasta este marginea mea, deși steaua îl trimite la steaua vecină. Cine spune: acesta este drumul meu. Deși cometele, semne lăscate, se șterg.

III

Pasăre. Neam veșnic neașezat. În cîntec își leagăna apicele cu care apoi se hrănește. Cuibul rotund e o patrie. Dar și marea e patrie. Pădurea din care zvîni e o patrie plină de aripi în crengi. Văzduhul e patrie-n sus. De ce tremură lumînările, cînd pasărea numai creștelui său și-l aprinde?

Și vine o cîntare cenușie: cei care trec prin cuvinte boabă cu boabă cîntecul. „Face, zic ei, să se întoarcă din nou pe pămînt”. Pretutindeni, judecători ai aripelor. Din sala zborului, ies prepelcări cu nasturi strălucitori. „Face, zic ei privind către cer, dar nimica văzînd, să se întoarcă din nou pe pămînt”...

Dar unde e pasărea, nu ajunge zvonul. Lătratul zăvoazilor cîntă moara de vînt.

Acest lan cu grîu, semn de la pasăre. Și acest roi de albine. Și această culoare: nisipul. Orîndue ajunge, trimite un semn. Din iubire a trimis o oglîndă. Fiecare citea în felul său împlinirea.

(Ascultă: se scrie o carte pe nori. Fosnet de cer împături. Rîu curgînd prin temelia templului. O pădure de ceară ce abea mai respiră în golul amiezii...)

Și cu soarele așezat printre stele, pasărea zboară. Numai flîntînile, pentru că au fost cîndva mări și oceane, nu vor să însele un țipăt de sete ce ele nu-l pot potoli, și se retrag mai adînc, spre candoare.

Crede, stejarele! Într-o zi cerul își va spori cenușa albastră. Crede dragostea cu care te duce departe. Din răddăcini crede pămîntul și se rostulește un suflet: cu dealuri și munți. Ești verde și rămuris înfinit pentru sufletul său de neam cîntător.

În țara de Sus, e numai vînt. Lacurile vor rămîne jos, serbări pentru caprele negre. Și tu vei lînda o vreme vulturii de viscol rostogolii prin penete lor. Legea cununii cu o pasăre.

Cei ce se miră că te cununi cu o pasăre, vor intra după cîteva ceasuri în munți, în locul de trînzete al tuturor basmelor. Acum, ei se închină făcînd legenda: „Iată un pom cununa cu o pasăre!”

Crede, stejarele! Lumea-i aproape nebună în ochiul cu care privește spre cer. Celălalt ochi e plin cu bogății, și, cine vrea să le știe pe toate, își ia paloșe și cel mai bun armăsari. Pasărea numai cu ochiul nebun e privită. Acolo-s și furnicile, ce așteaptă să cadă din zbor. Crede: dacă nu te iubea, la ce te-ar purta printre sori?

Gureșe culori, prietenii! „Uite, spuneau, vom lua pe aripile noastre partea asta de cer”... Și a rămas partea care trebuia dusă cu flîntînile sale cu tot.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

Și mai era stejarul, fără de care pasărea nu putea să-și recunoască flîntî. „Uite, spuneau, îți vom duce noi partea de frunze” Și se așezau pe crengi.

A venit semnul acesta: nisipul. Cămile beau apă, pentru drumul îndelung, dar n-o să priceapă. Copitele calcă mereu puberele stelelor sale. Cîii Homerii au în pietrele lor piramidele?

Oare ce semn ar putea să fie nisipul? Nu cumva s-au despovertat prea tare aripile? Dar dacă numai un basm va rămîne, într-o planetă, într-o stea migratoare, într-un dezastru solar și așa mai departe?

Marele galben. S-au fărâmițat coame de lei. Lapoviță trecută peste țetele sfîntilor. Miriapodele visează muni. Galbenul trece prin herghelie și o îndeamnă. Vînătorii așteaptă să se aprindă în inimă aceeași fereastră. Încearcă să-și găsească săbii galbene și așteaptă să se coacă balaurul.

Galbenul cerului, gură de oadă. Albastrul aburește în pămînturi care se rotește împrejur, presimțind. Și cine mai spune că nu e plătînd zăbateră zborului?

Aripile, niciodată obișnuite cu propriul trup. Pe o parte și alta, trec îngerii cu grunțe pentru golul flămînd. Dar mult mai deplină hrană e carnea picioarelor lor, pe care delectăm o mai simt.

Toți pricep foamea. Trece vîntul prin tuneluri și se face rotund. Turma a treia, împărțită în doi, a rămas fără lapte. Miei așteaptă să vină din zare calul cu straiul pe șă.

După trei zile, după trei întîmplări, bolta se face pagină albă. Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai ales, printr-o astfel de zare, aripile trebuie să lase năsemnă de smîrnă, arzînd.

Și mai

uvertură la arta viitorului

BRÂNCUȘI

La cumpăna dialectică a valorilor plastice, la înălțimea timpului pe care-l trăim, Brâncuși se impune ca o sinteză pregnantă cu mari potențe fertilizatoare între elementul național și cel universal. El constituie prghișă de penitente a oricărei opere de artă fulgerată de geniu. Sinteza s-a realizat pe nevăzute căi, printr-un îndelung proces de totală asimilație și de atotcuprinzătoare reciprocitate dialectică. Implicațiile între elementul național și cel universal sînt firele de viață ale universului de minuni ce constituie creația sculpturală a lui Brâncuși.

Fîind vorba de o viziune plastică a vieții, sinteza în cauză se caracterizează prin universalitate concretă. Mesajul ei se destăinuie prin desăvîșirea formelor, prin proporția de aur a volumelor, prin simetrii de templu antic, prin ritmuri ascendente de catedrală, prin dinamismul avîntat și straniu totodată al selei de absolut. Universalitatea lui se adresează ochilor și inimilor tuturor oamenilor, trecînd peste meridianele globului. Concret este mesajul lui: încercat de toate vecele unei vitalități stăpînite și echilibrate, care, — prin acel *nus formativus*, propriu marelui demiurg —, se decantează în simboluri specifice nivelurilor de existență pe care le intruchipează. Se dilată, sub aspectul semnificațiilor transcendente, pînă la esențialitatea prototipurilor originare. Brâncuși este sculptorul arhitect al cosmosului. Excepționala capacitate de esențializare constituie diferența specifică a lui Brâncuși în comparație cu marii sculptori ai trecutului și cu cei contemporani. Dăta eroică a sculpturii române s-a înleudat expresionismului, cubismului, futurismului, și nici suprarealismului. Feciorul de tîrnă din Hobîța Gorjului, străduindu-se ca Apollo și iuscuit ca Ulyse, s-a strecurat nevătat printre Schylle-le și Charybde-le tuturor ispitelor, rămînînd fidel DUMULUI CARPATIC din care a purces. Faptul că un dac pentru autonomia, independența și libertatea gestului său creator Brâncuși a brăzdat niveluri necunoscute pînă la el în sculptură. Pe bună dreptate, s-a spus că el este sculptorul anului două mii. Contemporaneitatea lui cu ritmul izvoare din universalitatea mesajului său: vorbește oamenilor și timpurilor. În această perspectivă, viitorul este față în față cu contemporaneitatea.

Procesul de esențializare, de reducere a obiectelor și a fapturilor — oameni și animale — la expresia lor stihială, se realizează în creația brâncușiană prin cicluri. La rîndul lor, alcătuiesc o ierarhie de simboluri cosmice, o nouă scară de valori plastice, prin care, după chipul și asemănarea „Coloanei fără sfîrșit”, nădîrul imanenței se leagă de zenitul transcendentei. „Ciclul Sărutului”, — expresie sculpturală a erosului cosmogonic, pe care ochiul neadormit al lui Brâncuși l-a înțeles pînă la străfunduri, se arătaște ca un curcubeu de glorie între „Sărutul” din Cimitirul Montparnasse și „Poarta Sărutului” din Tîrgul Jiu.

Primordialitatea materiei

Prin accentul pus pe primordialitatea materiei și creației, Constanța Brâncuși a eliberat sculptura modernă și contemporană de două servitui: grandilovenția sterilă (fără conținut) și antropoplasia (sărăcirea sculpturii prin reducerea ei la reprezentarea corpului omenesc). Pornește din mai adînc, de la nivelul ontic al ființei, unde materia se înghină cu spiritalul. Pleacă de la unitatea primordială, originară. După un lung drum de etape și depășiri ajunge la unitate, la unitatea organică și dialectică „a tot ce respiră”. Din această nucleu de început, din această sîmîntă ontică se ridică, axată pe selea de absolut și pe dimensiunile infinitului, viziunea cosmică a lui Brâncuși.

Lupta sculpturii cu materia are ceva din tragiismul grandios al titanomahiei. Brâncuși este monomah; în fața lui stă

o singură zeitate: materialul în care este chemat să coplescă acei „santo volto” al existenței pe toată gama de desfășurare a formelor. Atacă materialul prin tăietură directă, după un lung și demonic joc cu acesta. A sculpta după model, în lut, spunea Brâncuși, înseamnă a modela cadavre. Sculptorul creează viață din viață pentru a da capodoperelor sale și mai multă viață. De unde, căldura intimă, sufletul învălîntor și transparenta îmbietoare a lucrărilor. Asemeni legendarului master de la Arges, Brâncuși îmblînzește și supune materialul prin joc. Jocul nu este grațios. El este prima etapă în vastul și îndelungat proces de realizare a viziunii sale cosmice, în care „forma și masa se spiritualizează”. În acest climat de înalte și nepotolite tensiuni, manifestînd respect pentru viața organică și „liber de orice imitație exteroară”, sculptorul urmărește cu halucinantă potîmă, fără încetare, „idealul forme-nucleu, a monolitului ireductibil”; care, după finalizări și supraînălțări, intruchipează „UNITATEA UNEI CONCEPTII DESPRE LUME”.

Dialogul lui Brâncuși cu materialul, este susținut și întremat de conștiința unei afinități consubstanțiale. De aceea, poate, spunea maestrul sculpturii Mac Constantinescu: „Vorba dăitei tale trebuie să fie respectuoasă și iubitoare”. Brâncuși tratează materialul după natura și virtualitățile lui întînsec, după aptitudinea lui de a se lăsa transformat în sculptură, într-un cuvînt, după vocația lui plastică. În acest sens, lemnul (materialul începuturilor sale de tîrnăsculptor), piatra, marmura, bronzul se bucură de tratament adecvat firii fiicării. Iată motivul pentru care scrie Carola Giedion Welcker cele ce urmează: „Sculpturile în lemn, care datează în general de la debuturile sale, contrastează cu marmorele și bronzurile sale: ele materializează vizul tabulos al tîrnăției; duhurile Pămîntului, aici, iau trup și intră în joc. Materialul se schimbă și, cu el, răsar alte aspecte ale sufletului și ale formei. Aceasta se face din sublima armonie, din strălucirea frumuseții pe care Brâncuși, înaintea tuturor celorlalți sculptori din epoca sa, a concentrat-o în „monoliti” săi: trunchiul masiv, acum, se scoabete și se ramifică în mod grotesc. Pretutindoi o imaginație fantastică caută insolitul, și un umor surprinzător pare a ședa legile sacre ale echilibrului. Farmecul și magia legendară sînt în lucră, dar totdeauna sub aparența unui umor liberator, care juca de asemenea și în viața lui Brâncuși un rol decisiv... Aici încă, Brâncuși atacă direct materialul aspru: trunchiurile de arbor vor fi înfîșurate, apoi despicate cu secura. Și iată născînd forme care amintesc figurația grotescă a catedralelor din Evul Mediu — Himeria, Vrîjitoare, Adam, Eva, Soare, Fîl Rîspitor, Coloana fără sfîrșit, Spiritul lui Budha, Broasca Testoasă — Ceea ce se simte dincolo de asta este materialul însuși, copacul, construcția casei natale în Valahia și, mai presus de orice, climatul satului de la poalele pădurii carpatice, a cărei prezentă nu se sterge nicodată la Brâncuși. Dar acestui material, „oricît ar fi de aspru și de vrăjitorit, căruia, spunea el, nu i te poți încredința nici chiar după săvîșirea operii. Cu timpul produce spîrturi, crăpături, nevoite de sculptor, — el stă să-l însușe cu un tobul alt duh. Trebuie să scoată din el una din operele lui cele mai izbitoare, inspirată din creșterea copacului și din puterea sa spațială: „Coloana fără sfîrșit”, care, zicem noi, constituie blazonul de noblețe demiurgică a complexului sculptural de la Tîrgul Jiu.

Supus prin puterile fără de moarte ale spiritului creator, materialul devine în mîinile și sub ochiul lui Brâncuși receptacul luminos al concepției sale despre lume, fructul unei străvechi înțelepciuni de tîrnăni de la poalele Carpaților. Sub cupola acestei viziuni, după datina pămîntului care l-a izvorit, Brâncuși creează în „eterna întoarcere” a unor „fenomene-tipuri, care transcendeeză desfășurarea istoriei și leagă constant prezentul cu cel mai îndepărtat trecut mitic. Această credință determină sensibilitatea sa, gîndirea sa, concepția sa de

spre artă. Împlinite, creațiile sale par a crește încă și a depăși, în sensul arhonic al participării, limitele strîmte ale realității lor profane. Nu se ridică numai pe plan estetic. Se integrează într-o totalitate mai înaltă, se supun ritmului absolut al macrocosmului și microcosmului. Orice creație devine prin această expresie vieții universale, ce nu putea fi sesizată și comunicată decît prin tîlmăcirea unui limbaj simbolic” (Carola Giedion Welcker).

Brâncuși a creat un nou limbaj plastic. Vocabulele lui au valoare și semnificații de simboluri cosmice, se articulează într-o concepție senină, de esență mistică, asupra lumii. Investind acest limbaj cu funcție de universalitate, Brâncuși poartă, peste mări și țări, cel mai frumos elogiu adus vreodată gîndii sale natale.

Prajapati — Domul Formelor

El știe că fiecare material are o individualitate proprie. Marmura e grea, granitul dur. Lemnul ascultă numai de propriile lui îndemnări. Metalul soarbe cu nesat lumina. Nu seamănă piatră cu piatră, după cum ultima femeie nu seamănă cu prima.

Puterea lui stă în cunoașterea materiei. Forța plastică nu coboară din formă, ci din esență, din simbulrele misterios al firii. Departe de a fi vehicul pentru imagine, materia este o componentă a ei. Într-un fel, Brâncuși se aseamănă cu Stradivari în vespucă goasă după lemnul capabil să dea valoare sonoră năruștelor lui de exprimare. Cremonezul „vedea” în scîndură melodia.

Brâncuși ridică vînturile tainei, disecă materia. O supune prin cunoaștere.

PIATRA e convulsie geologică, durere telurică încarnată în ultimă zvrîcolire de umire a sîrului cu lumina.

Piatra e concentrată, densă. Nu are inflexiuni fizice. „MEDITEZI ÎN FATA EI CA ÎN FATA ETERNITĂȚII”.

Cioplitorul e supus pietrei. Din aceeași rocă supusă de Mama, din care romanii așezau temeliiile Lutetiei, ridică în 1910, SĂRUTUL Pe colinele dulci ale cimitirului din Montparnasse — ce găzduiesc în gîle galică și trupul lui, lasat de brăzda românească — se înalță, înfîș în carnea cerului lujerul de piatră glorioasă iubire.

Artistul a transmutat ÎN PIATRĂ ȘI TIMP legenda arborilor îmbrășiți.

Acum trei mii de ani povestea aluneca duios spre sud, poposind pe pămîntul Eladei. Pornită peste Istru, din trunchiul get, își va păstra sensul. Se va chema Filemon și Baucis. Steiul din cimitirul parizan încheagă în el triumful iubirii, legînd bărbatul de femeie în singurata cimitire carpatice, coloane de lemn închid în geometriile lor povestea ancestrală.

Ridicată la dimensiuni umane Poarta Sărutului, încheagă tema. Dintru început Poarta urma să se înalțe la Hobîța (faptul este confirmat de post-scriptum-ul scrisorii către fratele său, Dumitru, datată 22 octombrie 1922). Se va înălța peste cincisprezece ani la Tîrgu-Jiu și va închide în arcul ei dialogul suprem dintre om și pămînt: DRAGOSTEA DE PATRIE.

LEMNUL este materialul lui de predicție în lemn cuțitul adolescentului a dat contur primelor lui năzuinți de artist. În lemn și-a înscris gîndul marilor biruințe. Intrarea triumfală a acestui material primordial în sculptura cultă a lumii se face prin Brâncuși.

Din 1909, odată cu „Portretul doamnei Meyer jr.” se începe ciclul lemnului, ce se va încheia în 1943 prin „Broasca testoasă care zboară”. Primele trei acorduri ale Coloanei înfîntate sînt deslusele din bardă. Străvechea moară din Melun cu birne de trei ori seculare se transformă într-o uluitoare simfonie a formelor. Și „Arcada în stil popular românesc”

din Muzeul de artă din Philadelphia — datată 1917 — și cele trei coloane fără sfîrșit cioplite în anul următor acestuia, vor vesti în lemn acel „PUNCT DE VIRF AL ARTEI MODERNE” ce se va înălța în fontă alămită deabia în 1937 la Tîrgu Jiu.

Lemnul e viu. Copacul este simbolul năzuinței organice către soare. Titanul de la Hobîța a îndrăgii pînă la identificare acest material atît de familiar mîinilor lui născătoare de lumi.

Privește o pădure. Privește-o din adîncul ei. Fiecare arbore este un braț vegetal, ridicînd un imn soarelui. Pădurea e sonoră. Cîntă — orgă de proporții vaste — melosul acestei lumi în cînslea Marelui Astru.

Artiști geniali și anonimi au tăiat în lemn, din timpuri imemorabile marelui epos plastic al acestor pămînturi străvechi. Brâncuși le duce faima creatoare, pînă la hotarul absolutei desăvîșiri. „Lucrează lemnul cu intimitate. Fibrele și direcția lor îi poartă mîna”.

Registru lemnului — ca și viața — e nesfîrșit.

METALUL își trădează intimitatea numai în suprafețele lui. Proteic, prezintă miș de fizionomie. Lumina și unghiul ei de incidență dă viață fețelor, capabile să redea întreaga gamă a existenței.

Bronzul e neliniștitor și atemporal. Monedele dacice aduc proba de neclintit a unei continuități fără eclipse, pornită din aceeași spiritualitate. Aceeași stilizare, aceeași geometrizare și spirit de sinteză, provenit din necesitatea de a exprima MULT ÎN FOARTE PUȚIN.

Brâncuși a lucrat cu familiaritate în lemn de stejar sau nuc, în marmură, în marea și proteica familie a pietrei, în bronz, alamă sau ghips. El determină ritmul interior al operei staturate ce încețază de a mai fi opacă și grea. Se liberează din trania legilor galaxiei noastre.

Fecundată de idee, materia devine delir transparent.

Prin SLEFUIRE scoate la iveală valorile primordiale, logodind truda și aspirația omului cu împărăția inelabilă a luminii.

Nu a împrumutat nimic de la Rodin. E suficient să privești himerile lui Paciurea, les la iveală poteciile călitate de Brâncuși. Se cheamă Oboga și Hurezu. Oari anonimi și geniali au investimat fețele lutului cu lumina. Suprema îndiferență a pămîntului s-a fecundat prin vclorie cromatice ale curcubeului.

Șlefuid piatră și bronzul, Brâncuși a adus în cîmpul vizual aura lucrurilor sorbul înrobitor al sublimului.

Sentimentul cosmic al spațiului și timpului: socluri

Mai înainte de a fi un cioplitor, Brâncuși este un filozof în înțelesul major pe care-l avea noțiunea în antichitate.

Șchiță de C. BRÂNCUȘI

Sculptura lui este efortul materiei către formă. Arta staturată indică un mod de existență al spațiului cu timpul. Volumele nu sînt de sine stătătoare. Trăiesc în spațiu. Se suprapun și se condiționează reciproc. Spațiul nematerializat are funcția determinată de a face-dra opera de artă. (Carola Giedion Welcker, *Rolle und Prägung des Sokels bei Brancussi* — Wintentur, 1959). În lumina aceasta trebuie văzute soclurile brâncușiene. Piedestalul, statuia și cadrul formează un tot organic și indisolubil. Desfășurarea simfonică a ideii figurată prin mijloace sculpturale face ca soclul să aibă o valoare determinată în realizarea emoției estetice. Soclurile lui se înfăptuiesc „din elemente simple: cubul, prisma, cilindrul (Tillia Sidney — Brâncuși's pedestal — *Kannyon Revue*, 1949) ritmate laolaltă. În opoziție cu statuia sînt tăiate viguros. Ochiul surprinde du-

Grigore Popa Nicu Filip

reerea materiei supusă de mîna creatoare a omului. Au o retorică proprie.

Sînt gesturi ce subliniază plastic ideea. Arpegii vizuale determină încadrarea cosmică a operei de artă. Ele conferă tensiunea sublimului. „Opera sa este elementară și subtilă totodată, este expresia unei concepții artistice, lucide, elaborate adînc” (Eugen Ionescu, *Notes et contre Notes*, — portretul anecdotic al lui C. Brâncuși, Gallimard, Paris, 1962, pag. 283). Soclurile brâncușiene sînt concepute din materialele cele mai surprinzătoare: calcar, marmură sau granit, din piatră șlefuită sau porocă. În alcătuirea lor intră aproape invariabil lemnul de esență, cromatisme și densități diferite. Exprimîndu-și admirația față de Muza adormită, Paul Morand relevă: „Dacă această operă ar fi fost dezgropată din ruine, s-ar fi recunoscut în ea o minune”. Analitic și subtil explică de unde vine vraja. „Brâncuși a știut cum să O AȘEZE PE ȚĂRINA ca un cap pe pernă”. În „Adam și Eva”, primordială cosmogonie a lumii, astăzi în Muzeul Guggenheim din New York, soclul din lemn de castan și piatră porocă întărește puterea germinativă a Evei, mîndindu-i vraja. Recunoaștem în ea pe Gea — Maica cea dintîi a lumii.

Sîntem părtașii unui act de neasemuită creație: Adam este la rîndu-i soclu față de Eva.

Natura lemnului și dispozițiunea înclăciurilor lui exprimă această cutezanță. Față de ideea pe care o exteriorizează, textura și sinuozițiile fibrelor, asocierea celor două principii eterne se cheamă și se caută. John Quinn a trăit ani întregi sub farmecul acestei capodopere. La Tîrgu Jiu Brâncuși a ridicat Coloana fără sfîrșit, genială sinteză a năzuințelor românești, înscind cugetul carpatic în universalitate.

Socul coloanei este însăși Planeta

Astfel înțeleasă, coloana devine „axul lumii”. Soclul de proporții vaste întărește tensiunea interioară a ritmului de volume, desfășurate spre tîrîile înaltului.

Coloana adună în ființa și metalică sinteza creatoare a gîndirii carpatice. Criticul american Sydney Geist denumind-o „punct de virf al artei moderne” exprima implicit primatul necontestat în arta lumii a acestei gîndiri. Seta de absolut nu se stinge nicodată. Soclurile brâncușiene sînt capodopere în sine. E singurul artist din lume ce și-a îngăduit cutezanța de a înălța socluri de sine stătătoare. În expoziția deschisă la 17 noiembrie 1926 la Grawner-Gallery expune 37 de sculpturi, o pictură, 27 de desene și CINCI SOCLURI AUTONOME. Soclurile brâncușiene sînt modalități de integrare ale unei viziuni plastice în cadrul cosmic. Sînt arpegii vizuale. Sînt gesturi ce subliniază plastic ideea, conferindu-i un spor de autenticitate. Sînt forțe ce par a face auzite marile tăceri.

Ca și Einstein, Brâncuși a contrariat modul de a vedea și de a înțelege al contemporanilor, stabilind un nou mod de înțelegere între artă și filozofie (John Bruce, *Art and value, Aesthet*, aprilie 1966).

A biruit timpul. „A străpuns învelșul subiectiv al conștiinței actuale omenești pentru a ajunge la formele cosmice în care spiritul se identifică cu materia”. Brâncuși stabilește o surprinzătoare și definitivă corespondență între formă și materie (Paul Morand, *Papiers d'identités*, pag. 228). Pune în ecuație opoziția dintre frumosul natural și frumosul artistic. (Axiomă stabilită de Petru Comarnescu încă de acum două decenii în studiul rămas fundamental: Valoarea românească și universală a sculpturii lui C. Brâncuși, *Revista fundațiilor*, iunie 1946, pag. 129). Stabilește o nouă corespondență între idee și cantitatea ei, (Dan Botta, *Limite*, Ed. Cartea Românească, p. 236).

Stilul artei geto-dace descinde direct din spiritualitatea acestor pămînturi. Actualizează tradițiile eterne ale neamului românesc în triumfală lui coborîre din preistorie.

Frumosul carpatic, vibrînd deopotrivă în suanet, culoare sau volum, transferă gîndirea și simțirea trunchiului get în contemporaneitate.

Reverberat, cugetul carpatic devine vers, muzică, volum.

Devine Eminescu, Enescu Brâncuși.

Se reintegrează gînd.

Devine Blaga.

Virtualitățile ancestrale ale frumosului se reconstruiesc. Spațiile cîntă culorile palpabile. Sublime și însingurate ca Hyperion, nesfîrșitele întinderi se cuprind într-o nouă întințare. Apoi, totul trece în matca cea dintîi a logosului. Combustionează aibă a ideii se trage tăcută în scoala viziunii.

„Lan
de grâu”

● G R I G O R E V A S I L E ●

Biblioteca Centrală Regională Mureșan

Biblioteca Centrală Regională Mureșan

Pornind de la „Gisselle”

La o privire superficială prima impresie este că montarea este deosebit de bună. Repertoriul romantic de balet reprezintă o orientare împotriva curentului actual al ansamblului Operei Române din Cluj.

Problemele la modă astăzi în materie de artă coregrafică sînt baletul modern și baletul național la care se răspunde practic dar mai mult teoretic cît se poate de divers. Primei probleme maestra Gabriela Taub i-a răspuns prin „In calea trînzetului”. În cîteva cuvinte acest balet a însemnat o traducere în practică a dezideratului: „modern” înseamnă mai mult expresivitate decît precedenții (și nicidecum contorsione în maiouri negre), plus ideea, dar idee sensibilă nu descărnată, care să presupună cu conceptul de artă adică să se adreseze creierului prin intermediul emoției.

În ce privește baletul național reprezentat de „Întoarcerea din adîncuri” în coregrafia aceleiași maestre nu avem nici intenția și cu altă mai puțin interesul unei polemici dar trebuie recunoscut că Clujul a răspuns mai adecvat și mai original acestei probleme. Maestra Operei din Cluj reușește să corecteze și neconcordanțele dintre libret și muzică. Apare astfel un personaj nou — nebuna satului — perfect justificat de logica libretului.

Această piesă afirmă, evident, că baletul național românesc nu înseamnă reproducerea fotografică din mai multe unghiuri a dansului popular ci interpretarea miscării la un anumit nivel. Coregrafia română nu are ce inventa — el beneficiază de o bază folclorică de nebanuită bogăție. Rolul său e de a scutura fiecare gest de izul pămîntului și a-i da izul scenei” (Gabriela Taub).

Asistînd la ultimele repetiții generale (cu orchestra și costume) am înțeles ce reprezintă acest spectacol mare pentru un ansamblu relativ mic (50 de oameni dar, din motive obiective, nu toți utili).

Pentru Opera Română din Cluj — instituție de veche tradiție, o singură sală de balet, o singură corepetitoare, o singură maestră de balet răspunzătoare de tot re-

peritoriul curent, de toate reducerile de coregrafie, pentru turnee și de toate montările noi pare cam puțin. Relevăm lipsa unor asistenți cu calitatea de maestri în sarcina cărora să cadă șlefuirea tehnică minuțioasă, sincronizarea și acuratețea generală a lucrărilor.

Uimitoare ni s-a părut distribuția. „Gisselle” beneficiază pentru cele câteva garnituri de soliști de tineri absolvenți din promoțiile ultimilor trei ani. Pura Ioachim, Solomon Vasile, Turcu Ion, Mureșan Ion — în rolurile Albert și solo — pas des deux. Pura Ioachim, surprinzător dezvoltat fizic și artistic într-un an și jumătate pînă la nivelul și plinătatea unui prim solist este un Albert cu o tehnică sigură și curată (săritură, baterie, turație, „en l'air”) la care se adaugă o ținută impecabilă.

Valeria Căpraru — Gisselle — este binecunoscută publicului clujean ca unul din talentele cele mai promițătoare din țară. Delicătatea interpretării însoțite de calitățile tehnice ale interpretului — deschidere, linie, ușurință, cunoscută din „Romeo și Julieta”, „In calea trînzetului” etc.

Sînt tineri dotați în toată țara care așteaptă an după an să se ridice, să danseze cu adevărat dar cîți maestri de balet sînt dispuși să alcătuiască astfel de distribuții...

Participarea școlii de coregrafie este substanțială și chiar obligatorie. Ea suplinese lipsa involuntară a multor membri ai ansamblului și constituie o practică superioară — nu figurativă — a elevilor din ultimii ani.

Neobișnuit ni s-a părut și interesul dirijorului Chisadji — participant permanent la repetițiile baletului, pentru acordarea ritmului orchestrei cu tonul coregrafiei și cu particularitățile fiecărei interpret.

Pentru toate acestea, premii de peste cîteva zile nu este un pas înou spre tradiție ci stabilirea unui echilibru între genuri, acoperirea unei lacune și afirmarea unor principii de lucru.

IOANA MIORIȚA
LOSZNIOV

Universul muzicii românești

Ori de cîte ori s-a vorbit despre natura psicho-socială a artei, s-a putut constata, — nu fără risc cînd punctul de vedere era absolutizat sau unilateral, — că în artă sesizabil este nu numai spiritul creatorului ei, ci tot atît, geniul popular, cu particularitățile întregului său univers cultural cîmăia creatorului ei aparține.

Muzica românească, asemenea celorlalte arte care universul ei de valori, ireductibil, care o personalizează, nuantînd-o, colorînd-o, creîndu-i un loc aparte în contextul culturilor mondiale. Ethosul ei profund se face simțit în molcoamele doine ca și în aprigele hore și jocuri, în ritmurile „drăcești” ale „dubelor” și „dudasilor”. În strigățiile antionice ale celor de flăcăi, în chiuțurile, în optimismul și puritatea colindelor, în dramatismul bocetelor și-n ipsele pe simțim, în hăulțurile ori cîntec de copii, în străvechii molatec „cîntec de strănă”, în tot ceea ce simțim palpînd mai nobil, în tot ceea ce putem ghîci că reprezintă sensibilitatea geniului popular sub aspect muzical. Care sînt izvoarele și tradițiile acestui „eu” național psicho-muzical? Cum s-a definit această spiritualitate în creațiile noastre de-a lungul timpului? Rămîn încă întrebări care vor continua să ceară răspunsuri mai profunde, scrupuloase, analize, îndelungi meditații. Muzicologul George Breazu pe temeuri de via în-tuție afirmă cîndva: „Din aceste

străfulgerări de muzică tracă pe care le descoperim pînă în zilele noastre în constința românească străbînd veacuri de transformări, s-a alcătuit cu vremea sufletul muzical al poporului, caracteristic, măturie vie și conchideră asupra firii, asupra genului, asupra aspirațiilor noastre.” Într-adevăr, astel de sudălgerări de muzică tracă, urduloare și melancolice, indusioțecare și bilede, precum evocă legenda lui Orfeu carpatinul, sînt cînt de caracteristice doinelor oțene, cîntecelor lungi ori horelor transvănene, baladelor eroice ori cîntecilor ciobănești pe fluer, cîntecul de dor și iale. Și tot acestea invocă pierdere în marea hămorilor aparțin cu siguranță metodele locurilor bărbătești exaltate, dăruțate, cîntecul ritmic a cîntecilor pe „pauze” și „băbele”, repeticionele precipitate, a dansurilor mureșene sau vîdîțurile cîntec-murătoare care amodată au copleșit sădăritate psihică a colectivității chiuțurile „moldovenești” străpungătoare de vîdîț. Teme reprezentative fiind parțial și se simțim în muzica românească poliară între aceste indusioțecare „cîntec de dor” și trîndășele jocuri vîntic ale călășilor.

Drumul creației culie de la aronomele lui Eustachio Protopescul și ale metropolitului Dosoftei pînă la „Arcadele” contemporanului Aurel Strou este drumul de la frescele bisericilor și vechilor mîstăni la

patruze lui Tondesean, la sculptura îndăruțată.

Generații după generații, moment după moment, creații noi sînt aparținînd prin natură acestui etnos muzical cu etnică străbînd în istorie. — exprimînd ideal, primordial în arta populară, — cu amănunt ceea ce un popor și cîntecul deși trăiește și prîndu-și muzical național. Contribuție a acestor generații poate fi urduloare din etnică timpului, de pe cînd creațiile sînt și etnic, reprezentînd și cultura specifică, hămorilor, tradițiilor și creațiilor de limbă literară, se cîntec deopotrivă artiști de genuri prin pictură și cîntecul lor, unele pînă în zilele noastre cu etnică și cîntecul. Astfel genuri populare s-au exprimat în cîntecul muzicii naționale de după 1800 generații prin etnică lui Mureșan și Perșanescu cîntec patriotic al „Noua Unită”, „Deșteaptă-te române”, „Trei călări”, „Pe-al nostru steag e scris unire”. Astfel genuri populare cîntecilor s-au reflectat în operele etnică ca: „Viața”, „Cîntec și Gh. Dima, Mureșan, Eustachio Protopescul, în momentul de cîntec și cultura noastră muzicală îndăruțată genuri prin creația lui George Enescu și ghesec cîntecul rezusc ale cîntecului nostru românesc, care au lăsat să se cîntec „scuela de cîntecul național” a vremii noastre ca o se vîntic pînă de zile: Paul Constantinescu, Mi-

hail Jora, Ion Dumitrescu, Marin Negrea, Gheorghe Dumitrescu, și alții din care nu trebuie să lăpsăc dintr-o completă exumăre, cu generații mai tînăr în a cîntec hăor cîntec pe Alexandru Pascu, Gh. Grigoru, Aurel Strou, Ștefan Niculescu, Doru Popovici, Anzotiu Vieru, Liviu Giodeanu etc.

Cu modestia celui care avea să îndăruțată ridicarea spre reșit a muzicii noastre, George Enescu se-a lăsat cuvinte de reșit drept argument: și tel al acestui filon de genuri populare nemuritor. „Acel partium al decăruului natural al regiunilor noastre, filtrat prin genul compozitorilor, care să distingă muzica românească... se va cunosce numai după ce generații de artiști se vor inspira din natura noastră, cu topline noastre științifice, cu cîntecul care hăulesc. „Numai după ce multe cînt mai multe temperamente cu adevărat artistice vor vibra sincer la fața acestui mediu, se va putea spune că muzica lor are un caracter care ne este propriu”.

Așadar, muzica românească nu a avut niciodată și nu are nimic intimidător și elementar. Ea va putea fi totdeauna înțeleasă numai ca o expresie subtilă și profundă a „eului” nostru național prin tot ceea ce cu adus și vor continua să aducă nou generațiile de creatori ce vor veni

IANCU DUMITRESCU

film MIRESMĂ SAU MIASMĂ?

Recent am fost avertizați de Călin Căliman în „Contemporanul” și de Căliman Călin în programul televiziunii: „adie un aer proaspăt dinspre Buftea”. Adus, cu miresme, de un film cu o față fermecătoare, nici mai mult, nici mai puțin! Am tresărit, ne-am intristat și ne-am zis în sinea noastră: în unele redacții, penibila nu ucide...

Apariția unui film ca acesta al lui Lucian Bratu și Radu Cosău impune o reexaminare riguroasă și netă a activității studioului „București”, întrucît depășește ocazia unei necesități artistice și învîluie problematica unei sfere mai largi: e vorba de o anumită mentalitate, în sensul curent, dar și în sensul strict etimologic al cuvîntului, de cultivare și folosire a minții.

Știut este că studioul „București” a înregistrat, în ultimii ani, succese de prestigiu și a filma serii publice prin cîteva filme din seria „popoli cinematografice naționale”: Tudor, Haiducii, Golgota și, de curînd, Dacia. Importante cîștiguri estetice au adus Pădurea spinuzăstilor și Răscăla, Moara cu noroc, Seta și Strănuț, Proceșul alb, reducțiile ale unor romane și nuvele binecunoscute din literatura noastră, la care s-ar putea adăuga și Dimineața unui băiat cuminț tot o „ecranizare”. În ansamblu, aceste realizări au marcat o progresivă, salutară îmbogățire și consolidare a artei regiunilor, dar nu trebuie să uităm că au avut la bază scenarii robuste, texte care au transmis peicului nu numai valori de artă, ci, odată cu ele, și caracteristicile unei lumi etice și pasionale trăsate cu forță și franchețe. Astfel, filmul românesc — în partea sa cea mai vitală — venea să

confirmă o trăsătură definitorie a culturii noastre, identificată tot mai des cu vocația a clasicității. Cum iesim, însă, din cîmpul preferențelor literare și ne îndreptăm bucoala spre zona arăstărilor, acul magnetic începe să oscileze alandala, linia dreaptă se frînge în zig-zaguri. Un film de actualitate echivalează de bună seamă, cu un scenariu original, adică cu o elaborare nouă, proprie, a materialului ce trebuie să dobîndească o formă cinematografică. Dar aici i-aici! Există ne lîngă studiourile noastre, o redacție special organizată pentru scenarii, care nu numai că apreciază lucrările, ci supraveghează „îmbunătățirea” lor, concepînd și planuri tematice vaste, de mai lungă sau mai scurtă scîdență. Interesant de remarcă cum criteriile de soliditate a naratiunii: de caracterizare a personajelor, de evidențiere a unei mari bozării spirituale și etice, criterii ce operează eficient în cazul transunerilor din literatură, — se spulberă de obicei ca prin farmec în fața scenariilor pe teme actuale. Inexplicabil de ușor și de repede își cîștigă drept de cetate povestiri subrede, lipsite de vitalitate, personajele nu mai sînt personaje ci schițe sau scheme străvezii, conflictele devin minore, semnificative — dacă se poate vorbi de semnificative — apar ciugie și periferice. Realitatea e — în genere — bolmojită, frămîntată cu drojii aduse de nu știu unde, imaginile se întrevăd ca prin ceață. De ce nu avem aceleasi reușite, în filmele de actualitate ca în filmele istorice? Cîrculă, desigur, o teorie a distanței, a perspectivei și a detașării în timp, favorabilă producțiilor dedicate trecutului. Dar ce are a-

ceastă teorie cu teoria problemei și a problemei dramelor cinematografice? Ea cred că, dimpotrivă, ar fi mai oportunită să transmitem calitatea unei zone, cîntecul într-un proces de sîrăscă oțenă și continuată. Să aruncăm, din nou, o privire mai insistențată asupra recentului. De ce nu o țară fermecătoare. Cercul general al problematicii este tînduț. În acest cerc se trase o secară termenul nu-i rîs, cîntecul de sensul geometric, delimitîndu-se o zonă a adolescenților care dau examene de admitere în facultăți. Se mai trage o secară: ies din raza vizuală cei care au devenit studenți. Se mai trage o linie: dintre respinși la examen, ca în umbră cei care se redesează prin muzică. Se mai trage o linie, care devine aproape tangentă: rămîne o „fîță”, care — evident — nu poate fi decît o exponență un „mit al fitelor”. Schema procedurală, presupun, e foarte limpede: fracționăm treptat, din aproape în aproape, realitatea și ne încapătînim să stăm într-un picior, la un punct de la periferia ei. Mai pe șleau, scăpăm prin tangenta la realitate, așezînd totul cu „observații” secundare, marginale, de „can-can”.

Dar hai să zicem pentru o clipă — ca atitudine metodologică —: se poate face artă cinematografică și sînd într-un picior, departe, cît mai departe de simburile viu, central, al vieții. În speranța că tot ceea ce se pierde în extensiune, poate fi compensat prin aprofundare sau, cu o expresie foarte la modă, prin sondarea unui microcosmos. Care este microcosmosul, adică existența acestui „fete fermecătoare”? Un trai bazat pe expediente, de azi pe mîine, dintr-o garsonieră într-o mașină,

dintr-o cafenea în exotice „saioane” moderne. Fără orizont fără ax, cu toate incertitudinile de ordin afectiv și moral. „Morală” imediată a filmului e că un tîndr (și mai ales o tîndră) poate răzbate pînă la urmă în viață prin hazard, prin simpla etalare a frivolității. Un echivoc continuu planează asupra întregului film. Autorii nu sînduț. În sens pozitiv, nici măcar bruma de posibil omie a personajului. Nici o tresărire cu adevărat umăr nu brăzdează chipul de porțelan al acestui bibelou ambiguu. Se vor găsi din aceia (asa cum s-au și găsit), care să spună că filmul nu are cine știe ce pretenții, că este ceea ce este, un divertisment oarecare, și că nu are ambiții educative. Fals: „Arta este educativă întrucît este artă”, au susținut-o teoreticienii și criticii cu mult înaintea noastră. Am putea adăuga doar că „filmul trebuie să fie educativ întrucît e film”. Pelicula lui Cosău și Bratu nu e educativă și dimpotrivă e imorală prin echivoc și foliare „deci nu e film, ca să nu mai spunem operă de artă, deci e improbabil că are ce căuta pe ecrane. La toate acestea se adaugă snobismul, apucătura de a limita glisuri străine, de a privi propria noastră realitate prin ochelari de import. Or, e ciudat și în orice caz descurajator să constati asemenea poziții, într-un moment cînd scriitorii și artiștii din cei mai iluștri din toată lumea afirmă că interesant pentru ei nu e să plămăduască o operă de artă, ci să exprime o realitate!

Perifericul, marginalul, episodul și pitorescul fac, excentricitatea (în înțeles geometric și moral), lipsa de profunzime, snobismul, irresponsa-

bilitate artistică — iată cîteva din trăsăturile care amenință să devină caracteristice secției de scenarii, pentru că indică o anumită mentalitate, un anumit mod fundamental de a ghîci și practica cinematograful. Nu vom scăpa de o asemenea mentalitate decît atunci cînd vom aduce în raza preocupărilor noastre constante: problemele centrale ale vieții contemporane, capacitatea de a pătrunde în adîncurile realității, franchețea expresiei artistice și sinceritatea.

Un nobil exemplu îl oferă, în această direcție, presa cotidiană și în primul rînd „Scinteia”. Nu există colț de realitate care să rămînă neinvestigat, nu rămîne nici o problemă — economică, socială, etică, estetică — fără să i se rezerve spațiul unei dezbateri nete, frontale, deschise, senine. Ce-i împiedică, atunci, pe cei de la studioul „București” să preia cu eficacitate expresivă aceste dezbateri, această metodă de cunoaștere, și să le transforme într-un limbaj de imagini vii, sensibile? Nimic și nimeni. Sau, cel mult, mentalitatea despre care vorbeam, în vigoare acolo.

Acolo și în alte părți. Pentru că o atitudine cel puțin comodă a determinat Studioul de televiziune să-l invite pe Călin Căliman (care și-a mai scris odată părerea admirativă) pe regiunilor Bratu pentru a țese elogiul filmului și pentru a transforma teorema „adierii prospete” în axiomă. După cum, tot comod, mecanic, fără eficiență, au acționat factorii de răspundere din C.S.C.A. care se ocupă de cinematografie. Există consiliul artistic, un consiliu al cine-

matografilor cu un presedinte și un secretar împuternicit prin legile statului să-i dea acordul sau să refuze, să avizeze intrarea în producție și difuzarea acelor scenarii și filme, care reflectă realitățile de la noi, care servesc educației și activității culturale din țara noastră. Au pentru aceasta și mijloacele materiale la dispoziție. Ce i-a împiedicat să-și facă datoria? Nimic altceva decît superficialitatea, lipsa de exigență și de răspundere.

În sfîrșit, în ceea ce privește presa de specialitate, aceasta trebuie să se dovedească mai hotărîtă, mai întransigentă. Și în loc să se bucure că doi critici ca D. I. Suchianu și Romulus Vulpescu, au devenit „autori tip speciali” — cum face criticul de la „Contemporanul” — mai bine să le reamintesc adevărul că funcția lor e să scrie. „Fraternizările” cu cineștii nu-s decît triste exhibiții.

Din cîte putem să ne dăm seama, nu aer proaspăt, nu miresme adie, de data aceasta, dinspre Buftea, ci mai mult miasmă și am continua să glumim în calamburii, dacă în joc n-aur fi investiții de milioane. Iată o problemă care, chiar dacă pare extra-artistică, e realmente o problemă centrală.

P. S. Am asistat, cu stupefacție, la mișcarea de stînga-mprejur — fără nici o explicație — efectuată de „Contemporanul” în pînănta filmului lui Cosău și Bratu și ne-am spus că revista a rămas consecventă cu sine.

La rîndul ei, „Tribuna”, înaltă un deșănțat imn de slavă, filmul cu pricina, sub semnătura foarte subiectivă a unui Obiectiv. La așa Obiectiv, așa obiectivitate!

COMITETUL DE REDACȚIE

GHEORGHE ACHITEI
redactor-șef adjunct
ION DODU BALAN
redactor-șef adjunct
G I C A I U T E S
AUREL MARTIN
MIHAI NEGULESCU
D I N U S A R A R U
șefactor general de redacție
VIOLETA ZAMFIRESCU

Prezentare grafică
D. MOLDOVEANU